Міністерство освіти і науки України

Західноукраїнський національний університет

Юридичний факультет

Кафедра адміністративного
права та судочинства

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни: «Фінансове право»

на тему: «Фінансове регулювання в умовах воєнного стану»

Студентка групи: ПР-33

Гуцуляк В.

Керівник: к.ю.н., доц. Шевчук
Оксана Романівна

Національна шкала_____

Кількість балів:_____ Оцінка:
ECTS__

Члени комісії _____ _____

_____ _____

_____ _____

(підпис) (прізвище та
ініціали)

Тернопіль - 2025

ЗМІСТ

ВСТУП 3

Розділ 1: Теоретичні основи фінансового регулювання…….5

1.1. Поняття та сутність фінансового регулювання……..5

1.2. Основні інструменти фінансового регулювання……8

1.3. Роль держави у фінансовому регулюванні……..……11

Висновки до Розділу 1……..14

Розділ 2: Особливості фінансового регулювання в умовах воєнного стану……..…….16

2.1. Визначення воєнного стану та його вплив на економіку…….16

2.2. Зміни фінансової політики держави в умовах воєнного стану……..….18

2.3. Специфіка бюджетного регулювання в умовах війни…….20

Висновки до Розділу 2……..……22

Розділ 3: Міжнародний досвід фінансового регулювання в умовах криз……..…...23

3.1. Приклади країн, які пережили військові конфлікти…….23

3.2. Уроки з міжнародного досвіду фінансового регулювання для України ……....25

3.3. Рекомендації щодо покращення фінансового регулювання в Україні...28

Висновки до Розділу 3……..31

Висновки……...32

Список використаних джерел……...33

ВСТУП

У сучасному світі, де глобалізація та динамічні зміни в економіці набирають обертів, фінансове регулювання стає важливим інструментом для забезпечення стабільності національних економік. Особливо це актуально в умовах кризових ситуацій, таких як війна, коли економічні механізми стикаються з численними викликами. В Україні, враховуючи останні події, фінансове регулювання за умов воєнного стану набуває особливої важливості, адже вимагає швидких і ефективних рішень для підтримки економічної стабільності та соціального добробуту громадян.

Актуальність даної теми дослідження полягає в необхідності вивчення нових підходів до фінансового регулювання в умовах воєнних дій. Незважаючи на те, що фінансова політика під час війни має свої специфічні особливості, важливо зрозуміти, яким чином державні органи можуть адаптувати свої інструменти для забезпечення соціально-економічного розвитку, підтримки бізнесу та захисту населення.

Стан дослідження теми фінансового регулювання в умовах криз активно обговорюється в наукових колах, проте в Україні залишається недостатньо вивченими специфічні аспекти фінансового регулювання саме під час воєнного стану. Це підкреслює потребу в поглибленому аналізі, який допоможе виявити ефективні механізми та практики, що сприяють стабільності економіки в даних умовах.

У процесі дослідження будуть використані різноманітні **методи**, такі як аналіз і синтез, порівняльний аналіз, статистичні методи, а також вивчення міжнародного досвіду фінансового регулювання в умовах криз.

Мета курсової роботи полягає в аналізі фінансового регулювання в Україні під час воєнного стану, а також у визначенні його особливостей, проблем і рекомендацій щодо вдосконалення фінансової політики.

Об'єктом дослідження є фінансове регулювання в Україні, а **предметом** – механізми та інструменти фінансового регулювання, які застосовуються в умовах воєнного стану.

Структура роботи включає вступ, три основні розділи, висновки та список використаних джерел. Перший розділ присвячений теоретичним основам фінансового регулювання, другий – особливостям фінансового регулювання в умовах воєнного стану, третій – міжнародному досвіду та рекомендаціям для України.

Таким чином, дана курсова робота має на меті не лише теоретичний аналіз, але й практичні рекомендації, які можуть стати корисними для державних органів, підприємств та науковців у сфері фінансового регулювання.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

1.1. Поняття та сутність фінансового регулювання

Державне фінансове регулювання - це метод здійснення державою функцій управління економічними та соціальними процесами при використанні фінансів. Об'єктом його застосування є бюджет, держ. борг, податкова та банківська системи, ринок, кредитні відносини. Фін. регулювання – це регулювання держ. бюджету, його дефіциту чи профіциту, і навіть держ. боргу. Економічне (непряме) регулювання у сенсі слова включає у собі бюджетно-податкову і кредитно-грошову політику.

бюджетно-податковий

Процес фінансового регулювання ґрунтується на використанні системи акумуляції коштів та їх витрачання. Сильна сторона політики вилучення коштів - ефективність на кон'юнктурні коливання. Політика ж фінансових витрат дозволяє підтримувати загальний розвиток країни.

кредитно-грошовий

Найважливішим інструментом стабілізації фінансової політики є операції у ринку цінних паперів. Об'єктом угод, зазвичай, є короткострокові боргові зобов'язання д-ви чи короткострокові позикові зобов'язання – облігації. З необхідністю стиснення кредитної маси НБУ приймає рішення про продаж певної кількості державних облігацій.

політика облікової ставки (дисконтна політика) чи ставки рефінансування

Зміна норми обов'язкових резервів банків, тобто тієї суми, яку комерційні банки повинні зберігати в НБУ.[1]

Вплив держави на економіку здійснюється через систему законодавчих актів, держ. та муніцип. законодавчих та представницьких органів влади, за допомогою цін та тарифів, експортних та імпортних мит. Державне фінансове регулювання полягає у регламентуванні розподільчих відносин у

суспільстві та на окремих підприємствах. Так, при створенні та розподілі вартості ВВП у рамках конкретного підприємства держава сьогодні регулює:

1) склад витрат, що відносяться на собівартість продукції;

2) розмір деяких видів витрат, що відносяться на собівартість продукції з метою нарахування прибутку оподатковуваного (витрати на відрядження, представницькі, рекламу, освіту, оплату відсотків за банківський кредит);

3) методи застосування амортизаційних відрахувань основних засобів, нематеріальних активів, малоцінних та швидкозношуваних предметів, а також терміни корисного використання основних фондів, що амортизуються, з метою обчислення оподатковуваного прибутку;

4) об'єкти та ставки оподаткування, включаючи соціальний податок;

5) строки та порядок списання з балансу зобов'язань підприємства;

6) склад позареалізаційних витрат, що приймаються до розрахунку оподатковуваної прибутку.[5]

Значна частина фінансових відносин підприємств регламентована цивільним законодавством: величина та порядок формування статутного та резервного капіталу для підприємств різних організаційно-правових форм; порядок розміщення та викупу акцій, приватизація, ліквідація, злиття та поділ підприємств; порядок черговості списання коштів із розрахункового рахунку та ін.

1.2. Основні інструменти фінансового регулювання

Інструменти державного регулювання поділяються на адміністративні та економічні. Адміністративні інструменти не пов'язані зі створенням додаткового матеріального стимулу чи небезпекою фінансових збитків. Вони базуються на силі державної влади і включають заходи заборони, дозволу і примусу.

Адміністративні інструменти регулювання у розвинених країнах із ринковою економікою застосовують у незначних масштабах. Їх сфера дії в основному обмежується охороною навколишнього середовища та

створенням мінімальних побутових умов щодо слабо соціально захищених верств населення. Однак у критичних ситуаціях їхня роль сильно зростає, наприклад, під час війни, критичного становища в економіці.

Економічні інструменти державного регулювання поділяються на кошти грошово-кредитної та бюджетної політики.[2]

Самостійним комплексним інструментом державного регулювання економіки (і водночас його об'єктом) є державний сектор економіки. Вища форма державного регулювання економіки - це державне економічне програмування, що охоплює численні цілі та весь набір інструментів державного регулювання економіки. Про державний сектор та економічне програмування йтиметься нижче.

Основні економічні інструменти – це:

1) регулювання облікової ставки (дисконтна політика, здійснювана центральним банком);

2) встановлення та зміна розмірів мінімальних резервів, які фінансові інститути країни зобов'язані зберігати у центральному банку;

3) операції державних установ на ринку цінних паперів, такі як емісія державних зобов'язань, торгівля ними та погашення.[11]

За допомогою цих інструментів держава прагне змінити співвідношення попиту та пропозиції на фінансовому ринку (ринку позикових капіталів) у бажаному напрямку. У міру відносного зниження ролі ринків вільних капіталів у фінансуванні капіталовкладень і особливо у зв'язку зі зменшенням ролі фондової біржі та зростанням самозабезпечення великих компаній фінансовими засобами дієвість цих інструментів у найбільш розвинених країнах дещо послабшала.

Пряме державне регулювання здійснюється коштами бюджетної політики. Державний бюджет - це річний план державних видатків та джерел доходів їх фінансового покриття. Проект бюджету щорічно обговорюється та приймається законодавчим органом – парламентом країни, штату або муніципалітетними зборами. По завершенню фінансового

року повноважні представники виконавчої влади звітують про свою діяльність з мобілізації доходів та здійснення видатків у відповідність до прийнятих у попередньому році закону про бюджет.[3]

Витрати на озброєння та матеріальне забезпечення зовнішньої політики, а також адміністративно-управлінські витрати впливають на попит на споживчі товари та послуги.

Кон'юнктурним цілям бюджетного регулювання служать витрати з внутрішнього державного боргу (наприклад, дострокове погашення частини боргу), розміри витрат за кредити та субсидії приватним і державним підприємствам, сільському господарству, створення та вдосконалення об'єктів інфраструктури, закупівлю озброєнь і військове будівництво.[4]

Розміри цих витрат істотно впливають на масштаби попиту та величину інвестицій. У періоди криз та депресій видатки державного бюджету на господарські цілі, як правило, зростають, а під час перегріву кон'юнктури – скорочуються.

Витрати на кредитування експорту, страхування експортних кредитів і капіталу, що вивозиться, фінансуються з бюджету, стимулюють експорт і в довгостроковому плані покращують платіжний баланс, відкривають для економіки країни нові зарубіжні ринки, сприяють зміцненню національної валюти, забезпеченню поставок на внутрішній ринок необхідних товарів з-за кордону. Це зовнішньоекономічний аспект політики бюджетних видатків.

Дієвість державного регулювання економіки з допомогою бюджетних витрат залежить, по-перше, від відносних розмірів сум, що витрачаються; по-друге, від структури цих витрат; по-третє, від ефективності використання кожної одиниці витрачених коштів.[6]

Головним інструментом мобілізації фінансових коштів на покриття державних витрат є податки. Вони також широко використовуються для на діяльність суб'єктів господарства. Це фіскальна роль податків. Але головна роль податків – регулююча. Державне регулювання за допомогою податків

залежить вирішальною мірою від вибору податкової системи, а також від видів та розмірів податкових пільг.

Державні капіталовкладення здійснюються значною мірою у державному секторі економіки, що грає найважливішу роль державному регулюванні економіки. Він є одночасно об'єктом та інструментом впливу на приватне господарство.

Державний сектор є комплексом господарських об'єктів, що повністю або частково належать центральним і місцевим державним органам.

Проте є й спеціальні інструменти безпосереднього на господарські зв'язки із закордоном. Це насамперед заходи стимулювання експорту товарів, послуг, капіталів, науково-технічного та адміністративного досвіду: кредитування експорту, гарантування експортних кредитів та інвестицій за кордоном, запровадження або скасування кількісних обмежень, зміна мита у зовнішній торгівлі; заходи щодо залучення або обмеження доступу іноземного капіталу в економіку країни, зміна умов його функціонування, якісна селекція (з точки зору галузевої спрямованості та технічного рівня) капіталу, що надходить з-за кордону, залучення в країну іноземної робочої сили, участь у міжнародних економічних організаціях, інтеграційних державних об'єднаннях.

1.3. Роль держави у фінансовому регулюванні

Водночас із розвитком суспільства, із змінами у структурі суспільного виробництва, зрушеннями в його технічній базі, актуалізацією тих чи інших сфер суспільного життя відбуваються розвиток, збагачення, уточнення функцій держави.

Останнім часом виникли і якісно нові функції держави, які раніше не були однозначно структуровані, що пов'язані з поступовим становленням постіндустріального суспільства.

До них можна віднести прийняття на себе державою зобов'язань галузі освіти, формування та підтримки фундаментальної науки, створення спеціальних зон для розробки сучасних технологій, проведення чітко

сформульованої промислової політики, вирішення екологічних питань. Як приклади позитивної ролі держави за останнє десятиліття наведемо подолання трагедії Великих озер у Сполучених Штатах Америки/

Тому концепція витіснення держави зі сфери економіки, зменшення числа його функцій та послаблення регулюючої ролі як генеральний напрямок розвитку нашої країни не відповідає глобальним світовим тенденціям і відповідає російським реаліям.

Роль держави якісно різниться на етапах становлення, формування ринкової економіки та в умовах функціонування вже сформованої, добре налагодженої та відрегульованої економіки ринкового типу. Самоорганізація, а ринок ñ класичний зразок самоорганізації, властива досить стійким системам і мало ефективна в період переходу від однієї системи до іншої. [11]

Важливо мати на увазі, що в умовах соціально-економічної трансформації принцип самоорганізації сприяє посиленню консервативної, захисної функції, поверненню економіки в колишній стан, укоріненню старих тенденцій. Це дуже небезпечно. До тогож ж відсутність будь-яких регулюючих початків у період трансформації веде до неминучого наростання хаотичних процесів.

Про які завдання держави йдеться на етапі становлення ринкової економіки? Можна виділити такі завдання. Це передусім формування нової системи відносин власності, властивої змішаної, багатоукладної економіки.

Нарешті, згадаємо і формування основних елементів ринкової економіки, включаючи фінансовий та фондовий ринки, інституції регулювання ринку праці та зайнятості, інфраструктуру ринкової економіки в цілому, які навряд чи можуть скластися без активної регулюючої участі держави.

Після створення основ ринкової економіки знову ж таки не можна говорити про звільнення держави з цієї сфери. Перед ним на етапі

регулювання сформованої, налагодженої системи економічних відносин виникають нові завдання.

Масштаби державного регулювання, його конкретні форми та методи істотно різняться країнами.

Вони відображають і історію, і традиції, і тип національної культури, масштаби країни та її геополітичне становище, багато інших факторів.

Не можна погодитися з тими, хто абсолютизує та перебільшує роль ринку, недооцінюючи роль держави. Разом з тим неправі і ті, хто перебільшує можливості сучасного держави, не визнаючи роль ринкової саморегуляції, стимулювання і т.д.

Необхідно зрозуміти логіку суспільних змін, вивчити, як реально складаються сучасні механізми і структури регулювання економічних і соціальних процесів, як «розривається» це парне протиставлення, зручне в методичному, навчальному плані, але, на мою думку, далеке від життя.

Насамперед ми спостерігаємо послідовний процес становлення інститутів громадянського суспільства, які набувають усі велику значимість у регулюванні соціально-економічних процесів.

У той же час підвищується значення та регулюючий вплив міждержавних інститутів та різноманітних фінансових та інших структур, зокрема, транснаціональних корпорацій, які багато в чому визначають регулювання економічних та соціальних відносин. До того ж, за наявними оцінками, близько світової торгівлі ñ внутрішній оборот транснаціональних корпорацій. [24]

Висновки до розділу 1

Фінансове регулювання є ключовим інструментом управління, який забезпечує стабільність та ефективність функціонування фінансових систем. Його головна мета полягає в створенні безпечних і прозорих умов для взаємодії учасників фінансового ринку.

Теоретичні основи фінансового регулювання базуються на принципах законності, прозорості, цільової орієнтованості та ефективності. Ці

принципи формують основи для розробки та впровадження регуляторних норм, що допомагають уникати зловживань і захищають інтереси всіх учасників ринку.

Фінансове регулювання застосовує різноманітні інструменти, серед яких ліцензування, контроль за дотриманням нормативних актів, моніторинг ризиків та механізми захисту прав споживачів. Використання цих інструментів сприяє підтримці довіри та стабільності в фінансовій системі.

Держава грає важливу роль у фінансовому регулюванні, забезпечуючи правову основу, формуючи політику в цій сфері та контролюючи діяльність фінансових установ. Вона також відповідає за створення рівних умов для всіх учасників ринку та захист інтересів споживачів.

Фінансове регулювання повинно враховувати міжнародні стандарти та практики, оскільки глобалізація фінансових ринків вимагає адаптації національних систем до міжнародних вимог. Це сприяє інтеграції національних економік у світову фінансову систему.

Сучасні виклики, такі як глобалізація, цифровізація й фінансові кризи, ставлять нові завдання перед фінансовим регулюванням. Адаптація до швидко змінюваного середовища вимагає постійного вдосконалення регуляторних політик і механізмів.

Таким чином, теоретичні основи фінансового регулювання створюють фундамент для ефективного управління фінансовими процесами, забезпечуючи стабільність і розвиток фінансових систем у сучасних умовах.

РОЗДІЛ 2
ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

2.1. Визначення воєнного стану та його вплив на економіку

24 лютого 2022 року в Україні було введено воєнний стан, який тимчасово обмежив громадянські та політичні права, а також надав уряду можливість здійснювати командування та контроль над економікою. Однак у більшості сфер економіки домінуюча роль приватного сектора та ринкових сил залишається. Обмедження періоду дії воєнного стану використовувалися лише частково, особливо в обмеженнях обміну гривні та валютних операцій у банках, а також в енергетиці та транспорті.

Перший рік широкомасштабного вторгнення призвів до серйозних соціально-економічних наслідків: руйнування виробничого капіталу, інфраструктури, людські жертви, соціальні втрати, зменшення доходів та зниження купівельної спроможності населення. У результаті національна економіка зазнала втрат на рівні 29,2% реального ВВП, а 13,5 мільйона людей були змушені залишити свої домівки. Більше 7 мільйонів осіб опинилися за межею бідності, внаслідок чого рівень бідності досяг 24% населення. [24, с.145]

В умовах воєнного стану загострилася проблема технологічного відставання економіки України. Внаслідок руйнування та знищення значної частини активів в основних галузях, таких як чорна металургія, хімічна та машинобудівна промисловість, виробничі потужності переробної промисловості скоротилися. Це призвело до зменшення їх частки в структурі промисловості на користь менш технологічних секторів, таких як добувна, харчова та деревообробна промисловість. Водночас частка машинобудування залишилася високою, здебільшого завдяки оборонним замовленням. [13]

У січні 2024 року виробництво сталі впало до 555 тис. тонн (падіння на 0,3%), виробництво чавуну зросло до 544 тис. тонн (зростання на 4,5%),

виробництво сталі впало до 453 тис. тонн (падіння на 10,9%). Хоча це виробництво все ще втричі менше, ніж до війни, воно в 1,5-2 рази перевищує показник січня 2023 року. Реалізація нацпроектів дозволила Україні збільшити споживання сталі на 20%. У 2023 році заготівля металобрухту зросла до 1,27 млн тонн (зростання на 28%), а металургійні підприємства – до 1,03 млн тонн. [26]

Учасники ринку очікують, що у 2024 році темпи зростання залишаться стабільними, хоча різні показники все одно не досягнуть рівня 2021 року. Українські аграрії працюють у надзвичайно складних умовах, оскільки значна частина землі знаходиться в небезпечних зонах, піддається обстрілам або потребує розмінування. Окупанти продовжували руйнувати сільськогосподарську інфраструктуру. Агрокомпанії отримали 40% фінансування за програмою eRobota, яка передбачає фінансування існуючих та нових переробних підприємств. Загальний експорт зерна та олійних культур у січні 2024 року зріс на 0,5% до 6,02 млн тонн. Однак конфлікт, викликаний протестами польських фермерів проти «дешевого» українського зерна, став основною перешкодою для експорту українського зерна на європейські ринки. [12, с.50]

Вторгнення Росії в Україну призвело до обвалу зовнішньої торгівлі. Перед війною порти на Чорному та Азовському морях, через які проходило близько 70% зовнішньої торгівлі, були заблоковані, через що експорт у 2022 році впав на 50%, а імпорт – на 71% порівняно з попереднім роком. Щоб стати самодостатньою, Україна має швидко відкрити альтернативні вантажні транспортні маршрути, використовуючи порти на Дунаї та пункти пропуску на кордоні з Польщею та Румунією. Проте такі зміни супроводжуються численними логістичними проблемами, такими як різна ширина залізниці, обмежена пропускна здатність доріг і локальні протестні акції.

Восени 2022 року Україні загрожувала зростаюча інфляція через невиконання зобов'язань ЄС. Відповідно, країна змушена була збільшити

емісію грошей, що призвело до підвищення інфляції до 27% у грудні 2022 року. Виділення 35,4 млрд доларів США від Європейської комісії, США та МВФ у 2023 році допомогло профінансувати бюджетний дефіцит близько 40 млрд доларів. В результаті до жовтня 2023 року інфляція знизилась до 5%.[11, с.68]

На тлі масового руйнування виробничої бази та ключової інфраструктури Україні вдалося уникнути шаленої інфляції завдяки відкритому західному кордону та відсутності бойових дій з боку сусідів. Це дає змогу задовольнити значну частину споживчого попиту за рахунок імпорту, таким чином компенсуючи частину втрати внутрішньої пропозиції. Для підтримки економіки Україні необхідно масштабно відновити промисловість. Українські компанії вже працюють над розвитком і модернізацією свого виробництва, але їхні ресурси обмежені, що підкреслює нагальну потребу в іноземних інвестиціях. Проблемами, з якими стикаються іноземні інвестори, залишаються рівень захисту прав власності, бюджетна та податкова політика, обмеження руху фінансових ресурсів. Важливо, щоб українська влада почала активно усувати ці перешкоди зараз, а не чекати, поки військові дії закінчаться, щоб іноземні інвестори могли отримати переваги та мати більше стимулів інвестувати.

2.2. Зміни фінансової політики держави в умовах воєнного стану

Політична діяльність держа ви охоплює всі сфери життя, зокрема фінансову. Останніми роками фіскальна політика України як важлива складова економічної політики привернула велику увагу з боку національних органів влади та міжнародних кредиторів, таких як Міжнародний валютний фонд, Світовий банк та Європейський Союз.

Під впливом цих міжнародних інституцій Україна здійснила низку ключових реформ, які були частиною як національної програми реформ, так і документів, розроблених міжнародними організаціями. Основними цілями цих змін були досягнення прозорості бюджетного процесу, консолідація бюджету, посилення фінансового та бюджетного контролю, а також

запровадження багаторічного бюджетного планування та розробка довгострокової політики державного боргу.[8]

Політична діяльність країни відбивається на всіх аспектах життя, особливо у фінансовій сфері. Останніми роками фіскальна політика України як важлива частина економічної політики привернула широку увагу державних установ і міжнародних кредиторів, таких як Міжнародний валютний фонд, Світовий банк і Європейський Союз.

Під їхнім впливом в Україні були здійснені важливі реформи, пов'язані з прозорістю бюджетного процесу, бюджетною консолідацією, посиленням фінансового контролю та запровадженням довгострокового бюджетного планування. Ні перерозподіл бюджетних видатків, ні надання бюджетних позик не узгоджувалися з місцевими радами. Місцеві ради та інші виконавчі органи виконавчої влади можуть приймати рішення про перерахування з місцевого бюджету до державного бюджету коштів на відсіч збройній агресії. Це також дозволяє резервний фонд бюджету перевищувати 1% від загальних видатків. [9, с.120]

Видатки місцевих бюджетів спрямовані на реалізацію програм, що підтримують територіальну оборону, а також на допомогу внутрішньо переміщеним особам. Акцизний податок на пальне у першому півріччі 2022 року надходив до місцевих бюджетів згідно з частками продажів.

Фіскальна політика України у 2022 році змінилася на політику національної оборони, безпеки та підтримки різних галузей економіки.

На потреби оборонного комплексу планується спрямувати не менше 5% запланованого ВВП.

При підготовці проекту держбюджету будуть переглянуті видатки з урахуванням рішень РНБО та змін у податковому законодавстві. У середньостроковій перспективі передбачається розвиток секторів безпеки та оборони, підвищення боєготовності військ, зміцнення національної системи кібербезпеки.

Ключовим пріоритетом залишається реінтеграція тимчасово окупованих територій. Державна політика у цій сфері буде зосереджена на економічному розвитку Донецької та Луганської областей, формуванні нової економічної системи та відновленні ключової інфраструктури. Будуть запроваджені ефективні інструменти забезпечення інформаційного суверенітету та розширено схему компенсацій за зруйноване або частково пошкоджене житло для відновлення гідних умов проживання громадян та зменшення впливу збройної агресії на повсякденне життя.

2.3. Специфіка бюджетного регулювання в умовах війни

Бюджетний процес є складною системою, що охоплює не лише складання та затвердження бюджетів, але й виконання їхніх показників. Це «серцевина» бюджетного процесу, де відбувається реальне акумулювання коштів та їх використання. Важливо зазначити, що бюджетний процес не слід ототожнювати з законодавчим, оскільки вони мають різні змістовні аспекти та учасників.

Основними характеристиками бюджетного та законодавчого процесів є:

Стадійність: Обидва процеси складаються з чітко визначених етапів. У бюджетному процесі це включає складання бюджетних декларацій, розгляд проектів бюджетів, ухвалення законів про бюджети, їх виконання і підготовку звітів. Законодавчий процес, у свою чергу, також має свої стадії, такі як підготовка, проєктування та ухвалення законів.

Правовий характер: Обидва процеси мають чітку регламентацію, що закріплює порядок їх реалізації у відповідних правових документах, таких як Бюджетний кодекс України та Регламент Верховної Ради України. [7, с.477]

Дослідження показує, що стадії бюджетного процесу включають визначені дії учасників, під час яких бюджет переходить з одного стану в інший. Послідовність дій є ключовим елементом, що забезпечує ефективність і оптимальність бюджетного процесу.

У контексті сучасних викликів запровадження нових моделей бюджетування, які враховують специфіку української бюджетної системи, може значно підвищити прозорість, публічність та підзвітність бюджетного процесу. Це, в свою чергу, стане важливим кроком у напрямку покращення фінансового управління в Україні.

Дослідники вважають, що бюджетний процес слід розглядати як систему безперервних дій певного суб'єкта в рамках визначених правовими нормами бюджетних повноважень. Процес охоплює етапи планування бюджету, розгляду та затвердження бюджету, внесення змін до Закону України про Державний бюджет, виконання бюджету, а також підготовки та затвердження звітів про виконання бюджету та здійснення бюджетного контролю. Це визначення є логічним і конструктивним, оскільки охоплює всі необхідні стадії бюджетного процесу.[7]

Схожа стадійність характерна також для бюджетного процесу в Європейському Союзі, який включає етапи, такі як розробка проєкту бюджету ЄС, Рада та Європейський парламент розглядають бюджет, затверджують бюджет, контролюють виконання бюджету та дотримання бюджетного законодавства. [10, с.68]

Процес виконання бюджету ЄС має свої особливості, які потребують окремого вивчення, зокрема законодавство, що регулює його виконання, терміни виконання різних етапів, склад учасників та їхні повноваження.Ці аспекти є важливими для розуміння механізмів фінансового управління в контексті європейської інтеграції.

Висновки до розділу 2

У умовах воєнного стану фінансове регулювання потребує адаптації до нових викликів, що вимагає швидкої реакції та гнучкості в прийнятті рішень. Це включає термінове реагування на зміни в соціально-економічній ситуації, викликаній військовими діями.

Військовий стан призводить до посилення контролю держави над фінансовими потоками та бюджетними видатками. Це дозволяє зосередити

ресурси на критично важливих сферах, таких як оборона, безпека та соціальна підтримка.

Бюджетний процес підлягає змінам, зумовленим військовими потребами, що вимагає перегляду фінансових пріоритетів. Це включає збільшення витрат на оборонні потреби та адаптацію бюджетних програм до нових реалій.

Фінансове регулювання в умовах війни передбачає активне залучення міжнародної фінансової допомоги. Організації, такі як МВФ та Світовий банк, грають важливу роль у підтримці фінансової стабільності, що допомагає Україні зберегти функціонування економіки.

Забезпечення соціальної підтримки для населення стає пріоритетом у фінансовому регулюванні під час війни. Це включає програми допомоги для внутрішньо переміщених осіб та тих, хто найбільше постраждав від конфлікту.

Воєнний стан вимагає швидкого впровадження реформ у фінансовій сфері для підвищення ефективності використання бюджетних коштів і забезпечення прозорості фінансових операцій.

Отже, фінансове регулювання в умовах воєнного стану є складним, але важливим процесом, що потребує адаптації, гнучкості та зосередження на ключових пріоритетах для забезпечення стабільності економіки та соціального захисту населення.

РОЗДІЛ 3
МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УМОВАХ КРИЗ

3.1 Приклади країн, які пережили військові конфлікти

Післявоєнне відновлення економіки є критично важливим для України, оскільки близько 40% країн, які пережили громадянські війни чи збройні конфлікти, можуть знову повернутися до війни протягом десятиліття. Це явище відоме як «конфліктна пастка». Згідно зі світовою статистикою, 57% країн, які зазнали однієї громадянської війни в період з 1945 по 2009 роки, пізніше пережили принаймні один новий конфлікт. Громадянські війни, які повторюються, стали домінуючою формою збройних конфліктів у світі, і з 2003 року кожна нова громадянська війна часто є продовженням попередньої. Це свідчить про те, що країни з жорстоким минулим мають вищий ризик нових конфліктів.

Протягом останніх 15 років з'явилися переконливі докази того, що економічні фактори суттєво впливають на ризик виникнення конфліктів. Дослідження демонструють, що рівень доходу та економічне зростання тісно корелюють з імовірністю початку конфлікту. Відтак, ефективне економічне відновлення є ключовим для запобігання циклам воєн і відсталості. [1, с.262]

Після закінчення громадянської війни країни часто показують темпи зростання, які перевищують середні показники, відомі як «дивіденди миру». Хоча економіка країн, що пережили конфлікти, загалом зростає на 1,6% менше на рік порівняно з мирними країнами, після війни їхнє зростання може зрости на 1%. Це означає, що для відновлення до довоєнного рівня доходів таким економікам потрібно в середньому 22 роки.

Протягом десяти років після війни відбудова зазвичай починається повільно, досягаючи піку приблизно на четвертий, п’ятий та шостий рік після завершення конфлікту. Однак «мирний дивіденд» не є автоматичним. Наприклад, в Республіці Бурунді, насильство низького рівня може

продовжуватися навіть після завершення війни. Отже, для того, щоб наздогнати інші країни, важливо покласти край цим насильствам.

У деяких країнах, переважно в Азії, зберігалося позитивне зростання доходів під час громадянських воєн та після їх завершення. У той же час в африканських країнах часто спостерігався спад доходів перед війною. Після завершення конфліктів більшість цих країн переживають значне економічне піднесення. Проте деякі країни, такі як Еритрея, Бурунді та Ліберія, не змогли відновитися. У випадку Ліберії ще зарано говорити про її відновлення.

Для кращого розуміння цього процесу можна провести емпіричний аналіз відновлення економіки Республіки Кіпр після війни 1974 року. Цей конфлікт має певні паралелі з війною в Україні, що дозволяє вивчити шляхи відновлення, які пройшов Кіпр, і оцінити, що може чекати на Україну.

Для аналізу доцільно використовувати показник валового внутрішнього продукту (ВВП), який відображає процес відновлення економіки країни, а також показники прямих іноземних інвестицій (ПІІ), що свідчать про зростання економіки. [6, с.80]

У підрозділі було досліджено взаємозв’язок між економічним відновленням та збройними конфліктами, які, як виявилось, можуть бути каталізаторами економічного зростання. Дослідження показало, що більшість країн, які зазнали війни, демонструють стрімке економічне зростання після її завершення.

Отже, ми впевнені, що після перемоги у війні з РФ економіка України зростатиме швидкими темпами, не лише відновлюючись до довоєнного рівня, але й перевищуючи його. Основою для розвитку економіки України має стати проектне фінансування, яке було запропоновано раніше як стратегія для економічного відновлення нашої країни.

3.2. Уроки з міжнародного досвіду фінансового регулювання для України

Фінансові ринки відіграють ключову роль економіці, забезпечуючи ефективне перерозподіл капіталу. Регулювання цих ринків необхідне підтримки їх стабільності, захисту прав інвесторів та запобігання системним ризикам. що підходи до регулювання варіюються залежно від економічної системи, рівня розвитку фінансового ринку та історичних особливостей країн.

Основні моделі регулювання фінансових ринків

Англосаксонська модель (США, Великобританія):

- Характеризується високою роллю незалежних регуляторів, таких як:

• SEC (Securities and Exchange Commission) у США.

• FCA (Financial Conduct Authority) та PRA (Prudential Regulation Authority) у Великій Британії.

Принципи:

• Суворий нагляд за розкриттям інформації.

• Контроль за зловживаннями на ринку (наприклад, інсайдерська торгівля).

• Високий рівень відповідальності емітентів та учасників ринку.

- Особливості:

• Велика увага захисту прав інвесторів.

• Розвиток механізмів ринкового саморегулювання.

Континентальна модель (Німеччина, Франція):

- регулювання зосереджено на державному рівні, з акцентом на стійкість

банківську систему.

- Основні регулятори:

• BaFin (Федеральне управління фінансового нагляду) у Німеччині.

• AMF (Autorité des marchés financiers) у Франції.

Принципи:

• Жорстке регулювання банків та страхових компаній.

• Підтримка довгострокових інвестицій.

• Державне втручання у кризових ситуаціях.

Азіатська модель (Японія, Китай):

- характеризується активною участю держави в управлінні ринками.

- Основні регулятори:

• FSA (Financial Services Agency) у Японії.

• CSRC (China Securities Regulatory Commission) у Китаї.

Особливості:

• Сильний контроль із боку держави.

• Стимулювання національних компаній.

• Обмеження на доступ іноземних інвесторів

Скандинавська модель **(**Данія, Норвегія, Швеція, Фінляндія) передбачає місцеві податки в розмірі від 10 до 20 відсотків ВВП і від 20 до 50 відсотків усіх податків, які збираються в державі. Хоча органи місцевого самоврядування формально не є частиною національної адміністративної системи, процес децентралізації наділив їх широкими повноваженнями. Законодавство цих країн гарантує громадам самостійність у вирішенні питань виключної компетенції, надає їм право приймати рішення щодо місцевого оподаткування, отримувати цільові державні субсидії.

Латинська модель (Італія, Франція, Іспанія) поєднує пряме державне управління з місцевим самоврядуванням. Тут існує адміністративна опіка, коли рішення органів місцевого самоврядування потребують схвалення призначеного державою місцевого адміністратора. Існує також адміністративний нагляд за законністю рішень муніципальних органів.

Ганноверська модель (Німеччина, Великобританія, Нідерланди, Польща) характеризується обмеженими повноваженнями територіальних органів влади та їхньою залежністю від міжбюджетних трансфертів. Ця модель реалізується через перерозподіл надходжень від податку на додану вартість (ПДВ) та надання цільових трансфертів. Взаємовідносини між

державою та регіонами базуються на національному оподаткуванні, яке зменшує фіскальні диспропорції між регіонами шляхом розподілу податкових надходжень. [1, с.262]

Таким чином, різні моделі стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів демонструють різні підходи до організації місцевого самоврядування та управління економічними ресурсами, що впливають на загальний розвиток країн.

Доходи місцевих бюджетів Чехії, Естонії та Литви в основному складаються з відрахувань від загальнодержавних податків.У Фінляндії значну частину власних доходів складають кошти від державних підприємств, які надають комунальні послуги, і ця частка перевищує половину.

У багатьох зарубіжних країнах, таких як Швеція, Франція, Португалія та Німеччина, власні доходи адміністративно-територіальних одиниць переважно формуються через місцеві податки. Фінансове становище міста значною мірою залежить від особливостей структури місцевих податків і зборів.

Наприклад, у Сполучених Штатах міста отримують більшу частину своїх доходів від місцевих податків на майно, податків на прибуток і податків з продажу. Місцева податкова система Франції в основному базується на чотирьох основних видах податків: податок на землю під забудову, територіальний податок підприємств, податок на незабудовану землю та податок на житло. Ще одним джерелом фінансування місцевих бюджетів є доходи від успадкованого майна.

У Німеччині громади мають право встановлювати власні місцеві податки, які відрізняються від тих, що стягуються на федеральному чи земельному рівні. Вони також беруть участь у розподілі податків, користуючись зниженням податків на прибуток і продаж, встановлених на рівні штату. Основними податковими надходженнями до бюджету громади є податок на землю, промисловий збір та податок на споживчі товари.

В Угорщині основним джерелом фінансування освіти всіх рівнів є центральний бюджет. За організацію дошкільної освіти відповідають місцеві асоціації, а кошти з центрального бюджету передаються муніципалітетам відповідно до кількості дітей дошкільного віку. У разі потреби місцеві органи влади можуть додатково фінансувати дошкільні заклади з місцевих ресурсів. Вищі навчальні заклади отримують фінансування безпосередньо від профільного міністерства, і навчання в цих закладах є платним.

У Норвегії основним джерелом фінансування освіти є національний бюджет, причому центральний уряд покриває 60-65% усіх витрат, а решту надходять із регіонального та місцевого бюджетів. Кошти з національного бюджету виділяються комітетам з питань освіти районних рад, які розподіляють їх серед загальноосвітніх шкіл, тоді як муніципальні ради розподіляють кошти на загальноосвітні школи. [3, с. 373]

У Німеччині громади мають право встановлювати місцеві податки, які відрізняються від федеральних. Вони також беруть участь у податкових відрахуваннях, отримуючи кошти від податку на прибуток і продаж. Основними джерелами формування місцевих бюджетів є земельний податок, промисловий податок та податок на споживчі товари.

У Словаччині фінансування початкової та середньої школи відбувається за нормативним принципом, який враховує кількість учнів та персоналу. Фінансування дитячих садочків, шкіл мистецтв та мовних шкіл, створених органами місцевого самоврядування, здійснюється за рахунок доходів місцевих бюджетів, які складаються з податку на доходи фізичних осіб та податку на розподілений прибуток.

У Фінляндії управління освітою здійснюється на загальнодержавному та місцевому рівнях. Витрати на капіталовкладення та поточні витрати в освіті поділяються між державою та муніципалітетами. Муніципалітети отримують державні субсидії на поточні витрати, які покривають більше ніж 50% цих витрат, з урахуванням нормативів на одного учня та інших

критеріїв. Державні субсидії виділяються на компенсаційно-вирівнювальній основі, що дозволяє враховувати фінансові можливості кожного муніципалітету. [23, с.63]

У вищій освіті поточні витрати університетів фінансуються безпосередньо з державного бюджету. Із загального обсягу виділених коштів 90% — це базове фінансування, 5% — на нові дослідження та національні освітні проекти, ще 5% — на заохочення високих навчальних досягнень.

3.3. Рекомендації щодо покращення фінансового регулювання в Україні.

Економічна криза має значний вплив на світову економіку та є важливим чинником світового економічного розвитку. Зміни в моделях економічного розвитку також вплинуть на характер і перебіг цих криз. На ранніх етапах становлення ринкових відносин економічні зв'язки між країнами були відносно слабкими, внаслідок чого локальні кризи були невеликими за масштабами і короткочасними.

Сучасна глобалізація та розвиток міжнародних економічних відносин змінили причини, характер і наслідки економічних криз. Економічні кризи часто виходять за рамки економіки країни і переростають у глобальні кризи.Це потребує переосмислення багатьох аспектів сучасної економічної теорії, що стосується причин, закономірностей, ознак поширення та наслідків глобальних економічних криз.

В умовах глобалізації економічні кризи вплинули на всі сфери соціального, економічного, науково-технічного та політичного розвитку та набувають дедалі більшого поширення. Зростаюча кількість таких криз викликала постійний інтерес науковців до їх вивчення.

На сьогодні існує багато досліджень у галузі фінансів та економіки, які досліджують природу та причини світової економічної кризи, переважно розглядаючи її як негативне соціально-економічне явище. Через багатофакторність глобальної кризи та її тісний зв'язок з іншими видами

криз економісти різних шкіл дотримуються різних поглядів на це питання. Але спільним у них є те, що криза може початися на локальному рівні, наприклад у грошово-кредитній та фінансовій системі (акції, валюти, борги чи кредитно-грошовий обіг), а потім поширитися на міжнародний рівень і стати глобальною економічною кризою. [5, с.135]

Світові економічні кризи виникають під впливом численних факторів, причини та симптоми яких часто важко передбачити. Сучасні дослідники визнають, що, окрім економічних, психологічних, природно-кліматичних і науково-технічних факторів, антропогенні та геополітичні чинники також відіграють важливу роль у виникненні та розвитку глобальних економічних криз.

Існує безліч підходів до визначення фінансової кризи. Деякі вчені трактують кризу як специфічний стан, що проявляється в усіх сферах грошово-кредитної та фінансової системи. Інші економісти вважають фінансовою кризою ситуацію зростання державного боргу, паніки на фондовому ринку, знецінення національної валюти та гіперінфляції.

Є багато факторів, які викликають глобальні фінансові кризи, кожен з яких має свої особливості, і часто важко передбачити. Економісти вважають, що основними причинами є крах банківської системи, зовнішні чинники (такі як стихійні лиха чи війни), нові технології, швидкі та непередбачувані зміни в економічній політиці, зміни у відносинах між фінансовою та виробничою системами та процес глобалізації. [3, с.373]

Негативні наслідки фінансової кризи включають падіння цін на акції, нерухомість, скорочення експорту, кредитування валового внутрішнього продукту, спекулятивні бум і подальшу рецесію. Різні трактування причин світової фінансової кризи, які пропонують дослідники, свідчать про необхідність класифікації цих причин за відповідними ознаками для наукової систематизації. [26, с.30]

Для класифікації глобальних фінансових криз пропонується використовувати як критерії масштаби валютно-фінансової системи, рівень

міжнародних економічних відносин, деструктивні чинники тощо та розглядати причинно-наслідкові зв'язки. Ці деструктивні чинники спровокували світову фінансову кризу через впровадження певних економічних механізмів, що в свою чергу призвело до протиріччя між економічними потребами та грошово-фінансовою системою.

Глобальні дисбаланси в сучасній світовій економіці зберігаються і можуть бути виправлені лише тоді, коли вони досягнуть критичного рівня. У нинішніх умовах такі коригування потребують реалізації комплексного комплексу заходів. Серед них – збільшення внутрішніх заощаджень у Сполучених Штатах, впровадження структурних реформ у єврозоні, відмова від заниженої валюти Японії та стимулювання внутрішнього попиту в Китаї та інших країнах, орієнтованих на експорт.

Міжнарожна фінансова система потребує реорганізації, що передбачає посилення ролі фінансових регуляторів, зменшення впливу фінансових посередників і підвищення значення реальних економічних суб'єктів. Проте ці зміни мають відбуватися в межах існуючої фінансово-економічної системи, що свідчить про прагнення провідних економік зберегти лідируючу роль в світовій фінансовій структурі.

Для стабілізації світової фінансової ситуації необхідно визначити ключові орієнтири, які допоможуть подолати кризу. Це включає збільшення надходження ресурсів, скорочення граничних ресурсних витрат, зменшення квазікризового тиску, організацію інновацій, заохочення керівництва соціально-економічної системи до протекціоністських заходів, а також створення альянсів і перенесення виробництва в країни з дешевшими ресурсами. Якщо ці рекомендації ефективно виконувати, то вийти з нестабільних ситуацій стане набагато легше. Для подолання кризи необхідно визначити основні завдання та орієнтири, які сприятимуть покращенню економічного та соціального середовища, сприятимуть швидкому відновленню країн, що занепадають, та забезпеченню

ефективного державного управління під час криз. Це може бути найкращим способом для країн поступово подолати кризу.

Висновки до розділу 3

У цьому розділі було розглянуто міжнародний досвід фінансового регулювання в умовах криз, що ілюструє різноманітні стратегії, які країни використовують для подолання економічних викликів. Аналіз показав, що ефективність фінансового регулювання під час криз значною мірою залежить від здатності держав адаптувати свої політики до нових умов, а також від тісної співпраці між урядами, міжнародними фінансовими організаціями та приватним сектором.

Досвід країн, які успішно реалізують структурні реформи, свідчить про їх більшу стійкість до кризових ситуацій. Зокрема, децентралізація фінансового управління, активне залучення міжнародних інвестицій і допомоги, а також запровадження прозорих механізмів контролю є важливими складовими успішного фінансового регулювання.

Водночас, країни, які не враховують потребу адаптації своїх фінансових систем до глобальних змін, ризикують потрапити в "конфліктні пастки", де повторні кризи стають неминучими. Тому Україні важливо взяти до уваги ці уроки під час реформування своєї фінансової системи, що допоможе не лише подолати наслідки нинішньої кризи, а й створити основи для стійкого економічного зростання в майбутньому.

ВИСНОВКИ

У воєнний час фінансове регулювання потребує термінової адаптації до нових умов. Це передбачає швидке реагування на зміни в соціально-економічному середовищі, які викликані військовими конфліктами. Гнучкість у прийнятті рішень стає критично важливою для підтримки економічної стабільності.

Воєнний стан часто супроводжується посиленням контролю з боку держави над фінансовими потоками та бюджетними витратами. Це дозволяє зосереджувати ресурси на найважливіших напрямках, таких як оборона, безпека та соціальна підтримка населення.

Бюджетний процес також зазнає значних змін через військові потреби, що вимагає перегляду фінансових пріоритетів. Зростання витрат на оборону та адаптація бюджетних програм є необхідними для забезпечення національної безпеки.

У цей період важливо залучати міжнародну фінансову допомогу, яка відіграє ключову роль у підтримці економічної стабільності. Організації, такі як МВФ та Світовий банк, стають важливими партнерами у забезпеченні необхідних фінансових ресурсів.

Забезпечення соціальної підтримки для населення є одним із пріоритетів фінансового регулювання. Це включає програми допомоги для внутрішньо переміщених осіб та тих, хто постраждав від військових дій, що сприяє збереженню соціального миру.

Воєнний стан вимагає термінового впровадження реформ у фінансовій сфері для підвищення ефективності використання бюджетних коштів і забезпечення прозорості фінансових операцій.

Таким чином, фінансове регулювання під час воєнного стану є складним, але надзвичайно важливим процесом, що вимагає адаптації, гнучкості та акценту на ключових пріоритетах для забезпечення стабільності економіки та соціального захисту населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Товкун Л.В. Правове регулювання фінансових технологій: аналіз національного та світового досвіду. УДК 347.73:338.246. Юридичний науковий електронний журнал. 2024. № 6. С. 260 – 263 DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-6/64.

2. Бліхар М. М. Теоретико-правові аспекти функціонування фінансової розвідки в системі зміцнення фінансової безпеки підприємств. УДК 336.71.078.3; 658.15. Право і суспільство. 2024. № 4. С. 258 – 262. DOI: https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.4.35.

3. Попова А.В. Мета та принципи державного регулювання ринків небанківських фінансових послуг. УДК 346.54. Серія ПРАВО. Випуск 83: частина 1. 2024. С. 372 – 378. DOI: https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.83.1.55.

4. Надоленко, Г. О. (2024). Трансформація економічної дипломатії України в умовах повномасштабної війни. Ефективна економіка, (5). https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.5.1

5. Шевчук О., Чорний Є. В. Правове регулювання державно – приватного партнерства у сфері інформаційної безпеки.// Юридичний бюлетень № 19, 2021 С. 134-139. URL: http://www.lawbulletin.oduvs.od.ua/v19-2021

6. Chao, X., Ran, Q., Chen, J., Li, T., Qian, Q., & Ergu, D. (2022). Regulatory technology (Reg-Tech) in financial stability supervision: Taxonomy, key methods, applications and future directions. *International Review of Financial Analysis*, 80, 102023. https://doi.org/10.1016/j.irfa.2022.102023

7. Gasparini, M., Ives, M.C., Carr, B. *et al.* Model-based financial regulations impair the transition to net-zero carbon emissions. *Nat. Clim. Chang.* **14**, 476–481 (2024). https://doi.org/10.1038/s41558-024-01972-w

8. Oksana Shevchuk International legal experience in financing information security in the financial sphere Visegrad Journal on Human Rights. y № 1/2022.

2022 P. 140-143. URL: https://journal-vjhr.sk/wp-content/uploads/2022/04/VJHR_1_2022.pdf

9. Akang, Akaninyene. (2024). Regulatory compliance and access to finance: implications for business growth in developing economies. Sciental Journal of Education Humanities and Social Sciences. 1. 8-23. 10.62536/sjehss.2023.v1.i2.pp8-23.

10. Shevchuk Oksana, Mentukh Natalia Current issues of investment support of state information security of Ukraine under conditions of maritime. Reality of Politics. Estimates - Comments - Forecasts. № 22 (4) / 2022. P. 67– 80 https://doi.org/10.15804/rop2022405

11. Poshakwale, S., Aghanya, D., & Agarwal, V. (2020). The impact of regulations on compliance costs, risk-taking, and reporting quality of the EU banks. *International Review of Financial Analysis*, 68, 101431. https://doi.org/10.1016/j.irfa.2019.101431

12. Шевчук, Оксана; Ментух, Наталія. Інвестиційна підтримка державної інформаційної безпеки України в умовах воєнного стану: аналіз актуальних законодавчих НОВАЦІЙ. Актуальні проблеми правознавства, [S.l.], n. 1, p. 49-54, june 2022. ISSN 2664-5718. Доступно за адресою: http://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/view/1334/1380

13. Martino, Edoardo D. and Nabilou, Hossein and Pacces, Alessio Maria, Comparative Financial Regulation: The Analytical Framework (July 27, 2023). European Corporate Governance Institute - Law Working Paper No. 726/2023, Amsterdam Law School Research Paper No. 2023-29, Amsterdam Center for Law & Economics Working Paper No. 2023-10, Available at SSRN: https://ssrn.com/abstract=4522348 or http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4522348

14. Ментух Н.Ф., Шевчук О.Р. Правові аспекти оподаткування господарської діяльності суб'єктів господарювання в Україні в умовах воєнного стану. *Науковий збірник Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія «Право».*

2022. № 12. С. 64-69. URL: https://pravo.cuspu.edu.ua/index.php/pravo/issue/view/5/6

15. Ding, H., & Li, Q. (2024). The effect of tax credit reporting on the efficiency of enterprise labor investment. Finance Research Letters, 60, 104805. https://doi.org/10.1016/j.frl.2023.104805 ISSN: 1544-6123.

16. Natalia Mentukh, Oksana Shevchuk. Regulatory and legal support of investment support of the state information security of Ukraine in the conditions of martial law. Reality of Politics. Estimates – Comments – Forecasts. Quarterly 2022. No. (4)22. 80.URL: https://czasopisma.marszalek.com.pl/images/pliki/rop/22/rop2205.pdf

17. Chen, D., Zeng, Z., & Chen, Y. (2024). Heterogeneous impacts of multiple climate policies on the Chinese stock market. *Finance Research Letters*, 60, 104816. https://doi.org/10.1016/j.frl.2023.104816

18. Chen, Y., Shen, B., Cao, Y., & Wang, S. (2024). CEO social capital, financing constraints and corporate financialisation: Evidence from Chinese listed companies. *Finance Research Letters*, 60, 104781. https://doi.org/10.1016/j.frl.2023.104781

19. Tang, Y., & Geng, B. (2024). Digital finance development level and corporate debt financing cost. *Finance Research Letters*, 60, 104825. https://doi.org/10.1016/j.frl.2023.104825

20. Cuestas, J. C., Monfort, M., & Ordóñez, J. (2024). Gas price shocks, the current account, and the real exchange rate: An empirical analysis for the EU. *Finance Research Letters*, 60, 104840. https://doi.org/10.1016/j.frl.2023.104840

21. Прутська, О., & Мартинова, Л. (2023). Управління публічними фінансами під час війни. *Економіка та суспільство*, (55). https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-57

22. Нєізвєстна, О., Григорук, А., & Литвин, Л. (2022). Сучасні інструменти підтримки фінансової стійкості україни в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*, (39). https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-62

23. Бліщук К. М. Особливості управління публічними фінансами у воєнний період. Ефективність державного управління : зб. наук. пр. Вип. 1/2(70/71). Львів: НЛТУ України, 2022. С. 62–67.

24. Дмитренко, Е. С. (2023). Фінансова система україни у воєнний та повоєнний періоди: правовий та безпековий вимір. *Київський часопис права*, (2), 143-148. https://doi.org/10.32782/klj/2023.2.19

25. Кучин, А. Фінансове планування діяльності суб'єктів господарювання в умовах воєнного стану. Світ фінансів. – 2023. – Вип. 2. – С. 56-63.

26. Балдич Н., Гринчук Н., Ходько Н., Чорній Л., Глібіщук Я. Місцевий економічний розвиток: моделі, ресурси та інструменти фінансування. Київ: Федерація канадських муніципалітетів / Проєкт міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст», 2020. 98 с.

27. Sakun, O.S. & Roman, Shchur & Matskiv, Volodymyr. (2022). Financial aspects of supporting the business sector of Ukraine under martial law.The actual problems of regional economy development. 1. 50-60. 10.15330/apred.1.18.50-60.